

El coipú a Catalunya: Distribució, problemàtiques i accions de control

març 30, 2023 |

El coipú es troba entre les 100 espècies invasores més problemàtiques del món, d'acord amb la Unió Internacional per a la Conservació de la Natura. A Catalunya presenta un important procés d'expansió, tot causant greus danys a l'agricultura i el medi ambient, en rius, llacs, sèquies, canals o basses i les zones properes a aquestes. La lluita contra aquesta espècie i el seu control és una tasca que és competència de l'administració de la Generalitat de Catalunya, però també de la societat en el seu conjunt.

Descripció

El coipú és un rosegador, en realitat una gran rata, que pesa entre 4 i 7 kg. Els mascles són més grans que les femelles. El pelatge és de color marró i és llarg, amb una densa capa grisa per sota. Els incisius són de color taronja brillant, més amples també en els mascles. Té unes llargues vibrisses i una taca blanca al musell. Les potes són curtes i la cua llarga, prima, nua, escamosa i cilíndrica, amb una longitud de 30-40 cm. Les extremitats posteriors tenen els peus palmats amb membranes interdigitals, ja que estan molt ben adaptats a la vida amfíbia. La posició de les mames és lateral, a tots dos costats del dors, podent alletar els cadells mentre naden.

No confondre amb la llúdriga. Aquesta és un carnívor, no un rosegador, i és una espècies protegida. La grandària és similar, però la llúdriga té un nedar molt més àgil, i ondeja el seu cos freqüentment quan neda, ajudant-se de la cua, el veritable motor. El coipú, en canvi, neda amb les potes i no s'ajuda amb la cua. La cua de la llúdriga es fa més ample quan és més a prop del cos. El seu cap és arrodonit i no en forma de tetraedre com és el del coipú.

Distribució i abundància

És originari d'Amèrica del Sud. A causa de la seva preuada pell se'l va criar en captivitat, a molts llocs del món, escapant al medi natural. Hi ha poblacions salvatges a Amèrica del Nord, Rússia, l'Orient mitjà, Àfrica, el Japó i diversos països europeus, com França, Alemanya, Bèlgica, els Països Baixos i el nord d'Itàlia, amb excepció dels Alps. Actualment hi ha una enorme població continua a pràcticament tot aquest territori. Aquest és l'origen dels nostres coipús.

Als anys 70 del segle passat es van trobar exemplars aïllats a diverses conques hidrogràfiques de la Catalunya central (riera d'Arbúcies, riu Tordera, riera de Vallfogona i riera Gavarresa), procedents d'escapaments o alliberaments intencionats que sortosament no van tenir èxit. Novament, des de començaments del segle XXI van anar apareixent exemplars esporàdicament a l'Empordà, a zones frontereres. Actualment està molt estès i viu de forma permanent a les comarques de l'Alt Empordà, el Baix Empordà, la Garrotxa, el Pla de l'Estany, el Gironès i la Selva (veure mapa).

A Catalunya no disposem encara de dades sobre la seva abundància, ni estimes de densitat. Sabem, però, que allà on troba un hàbitat de qualitat el seu nombre és molt elevat. A altres indrets d'Europa (dades sobretot d'Itàlia o França) s'estimen densitats que oscil·len entre 10 i 100 exemplars/km² d'aiguamolls o sistemes de canals, sèquies i zones inundables, o entre 14 i 60 individus/km de curs fluvial.

Afectacions

Tot el que hem dit és cert en el cas del coipú (*Myocastor coypus*), una de les espècies que està mostrant una major capacitat d'expansió i de generació de problemes. Problemes d'ampli abast, que afecten a la biodiversitat, als hàbitats naturals, als espais naturals protegits, a l'agricultura, als sistemes aquàtics naturals i artificials, a l'economia i, potencialment, a la salut pública, a la sanitat animal, i a d'altres sectors.

Tant si es refereixen a espècies amenaçades de la flora, com a hàbitats naturals, com a conreus (per exemple arròs o pomes caigudes o baixes) o pastures, parlem d'unes quantitats desorbitades.

També remou la vegetació del terra malgrat no la ingereixi, produint importants danys. Arriba a produir extincions locals de nenúfars, senills o canyissos i bogues, entre d'altres. També afecta a altres espècies animals, ja que redueix la superfície utilitzada per ocells aquàtics per nidificar i pot danyar zones de fressa pels peixos nadius. Degut a la seva activitat excavadora per construir els seus caus o per buscar menjar, a més dels danys als prats, cultius i hortes propers a l'aigua, poden modificar l'estructura dels marges, tot debilitant i ensorrant les vores.

Els seus hàbits excavadors poden afectar també a canals de drenatge. A Catalunya els danys produïts per aquest animal estan en augment, especialment en camps de conreu propers a l'aigua. Finalment, és un reservori potencial d'agents patògens per a la salut humana i la sanitat animal, com ara la tuberculosi, la septicèmia, la fasciolosi, la leptospirosi, i la hidatidiosi.

Foto 3- Danys coipú en arrossars (Font: Cos Agents Rurals)

Foto 4- Danys coipú en arrossars (Font: Cos Agents Rurals)

Hàbitat i biologia

Viuen a llacunes, rius, canals, estanys, embassaments i zones humides amb abundant vegetació aquàtica, boscos i pastures al voltant. Es veuen molt afectats per les baixes temperatures, el que actua com a factor limitant.

La gestació dura 19 setmanes i neixen normalment 5-6 cadells (però s'ha trobat fins a 11 embrions en una femella). Les femelles poden tenir 2 o 3 ventrades l'any, el que li dona la

possibilitat d'aportar, per terme mig, entre 10 i 18 cadells per any. S'independitzen a les 7-8 setmanes i poden reproduir-se a partir dels sis mesos d'edat. La majoria moren durant el primer any de vida, són molt pocs els que superen els tres anys d'edat. En tal cas, una femella d'aquesta edat pot contribuir amb fins a 30-54 cries al llarg de la seva vida.

És fitòfag (menja herba i altres vegetals), i consumeix sobretot plantes aquàtiques i semiaquàtiques. També les properes als cursos i masses d'aigua. Pot excavar i menjar arrels i rizomes. També consumeix plantes i fruits silvestres i domèstics, inclosos cereals, productes hortícoles, arròs i fruites. Les necessitats diàries d'aliment se situen al voltant d' 1 a 2 kg per dia. Vol dir això, entre 365 i 730 kg/any.

Control

La combinació de programes de control amb la meteorologia (mortalitat hivernal per baixes temperatures) és la millor estratègia actual per combatre aquest rosegador, tot i que a gran part de Catalunya no s'hi presenten aquestes condicions de cruesa ambiental hivernal.

El coipú no ha pogut ser erradicat d'enlloc al món amb l'excepció d'una illa: Gran Bretanya (responsabilitat única en àmbit molt concret i sense entrada de nous exemplars des de l'exterior). L'erradicació no és actualment un objectiu realista. Però sí limitar la seva expansió, disminuir-ne la velocitat, i disminuir les seves poblacions per a evitar els perjudicis agraris i mediambientals que produeix. A més, cal enfocar-lo en tres sentits: un sentit demogràfic de l'espècie, un sentit de conservació i un sentit de servei públic. Des del 2023 disposem d'un Pla de xoc, que fixa en aquesta primera fase els següents objectius:

- Disposar d'informació de qualitat per poder gestionar el seu control de la forma més eficient.
- Limitar o endarrerir la progressió del coipú a Catalunya i mantenir les seves poblacions a la menor densitat possible.
- Impulsar el control i seguiment territorial de les seves poblacions de forma coordinada amb altres administracions i sectors.
- Evitar els danys al sector primari, evitar els seus efectes envers els espais naturals protegits i els hàbitats i les espècies amenaçades, i mitigar els danys en ambients urbans i periurbans.
- Evitar els efectes sanitaris en relació a la salut pública i la sanitat animal.
- Sensibilitzar a la població en general front a aquest problema.

Les accions concretes es fonamenten en les mesures següents:

- Recopilar tota la informació prèvia existent i elaborar protocols d'actuació.
 - Planificar anualment i de forma adaptativa la prioritització de les zones i èpoques d'actuació per a controlar aquesta espècie. Es crea una base de dades amb tota aquesta informació passada i d'informació generada.
 - Disposar d'una brigada, amb vehicle tot terreny i amb una dotació de tres persones, amb funcionament els 365 dies de l'any, amb suport ocasional de les altres brigades de control d'espècies exòtiques invasores.
 - Paper central del Cos d'Agents rurals en el control de les captures, formació de les persones autoritzades i control directe per part del Cos en situacions estratègiques (en aquest darrer cas, sobretot en situacions greus, tant per la severitat dels danys com per les dificultats operatives).
 - Donar suport a la participació en el control d'actors tercers de la societat civil. □El DACC posa a disposició de diferents ens o entitats material (inclosos paranys o material de prevenció) en llocs especialment severa□.
 - Formar, capacitar i transferir tecnologia. □Formar i capacitar a professionals del tercer sector, de les administracions públiques locals i del món empresarial en la prevenció i control d'aquest problema□.
 - Obtenir dades sobre la seva reproducció (època de zel, nombre de ventrades per any, embrions i nounats per femella, etc.).
-

AUTORS

JORDI RUIZ OLMO

Subdirecció General de Biodiversitat i Medi
Natural del DACC

SANTIAGO PALAZÓN

Servei de Fauna i Flora del DACC